

ਭੂਮਿਕਾ

ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ ॥

ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰੁ ॥

(ਅੰ: ੨੬)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਂਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਨੇ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਘਟ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਜਿਹੜੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਸੀ, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਵਸਤੂ ਹੀ ਸਮਝ ਲਿਆ। ਵੱਧ ਫ਼ਸਲਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਹਿਰ ਤਾਂ ਆਖ਼ਿਰ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ ਸਗੋਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਸਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਭੈੜੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ (Genetically Modified) ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਬੀ.ਟੀ (Bacillus Thurengiensis) ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾਪਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਪਾਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਕਰਕੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਕੀਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬੀ.ਟੀ. ਜੀਨ ਰਾਹੀਂ

ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾਪਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਓ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਘਾਤਕ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਂਝਪਨ, ਗਰਭ ਦਾ ਗਿਰਨਾ, ਕੈਂਸਰ, ਅਪੰਗ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ, ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਐਲਰਜੀ ਆਦਿ। ਇਸ ਲਈ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਤਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਬਹੁ-ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠਾਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰੀ ਲੱਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਲਾਮੀ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੀਜ ਵੀ ਬਾਂਝ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਵਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਬੀਜ ਬੜੇ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ਰੀਦਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਖ਼ਰੀਦੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਾਂ ਡਰਾ ਧਮਕਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਾ ਖ਼ਰੀਦੇ ਗਏ ਨਾ ਡਰੇ; ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜੈਫਰੀ.ਐਮ.ਸਮਿੱਥ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਬਾਰੇ, 'ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਜੁਆ' ਅਤੇ 'ਧੋਖੇ ਦੇ ਬੀਜ' ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਜੌਹਨ ਫਾਗਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ. ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਜੀ.ਐਮ.ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਂਧਰਾ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ.ਕਪਾਹ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਉਪਰੰਤ 10,000 ਭੇਡਾਂ ਮਰ ਗਈਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖੇਤਰਫਲ ਦਾ 2% ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 18% ਹੈ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਮਚਾਕੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੈਨੂੰ

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਹੈ ।" ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮ 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਅੱਜ ਸੰਸਥਾ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਛਾਪ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਹਿਤ ਲੈ ਕੇ ਮੁਫਤ ਵੰਡਣ ਜਾਂ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕੀਏ ।

ਡਾ.ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਮੁੱਖ ਸੇਵਿਕਾ,

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ(ਰਜਿ:)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

"ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦਾ । ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਨਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜੇਗਾ । ਸੋ ਆਓ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ, ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੱਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ-ਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦੇ ਸਿਪਾਹਸਿਲਾਰ ਬਣੀਏ । ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਬੀ.ਟੀ. ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ, ਘਰਾਂ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਭਜਾ ਮਾਰੀਏ ।"

ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋਣਗੀਆਂ ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ

ਉਮੇਂਦਰ ਦੱਤ, ਡਾ: ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ

ਮਾਰਫਤ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ, ਜੈਤੋ- 151202, ਸੰਪਰਕ 98726-82161

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਡਾਕਟਰ ਅਜੋਕੇ ਸਿਹਤ ਮਸਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਵੇਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਹਤ ਐਕਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ ਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਚੇਤੰਨ ਗਰੁੱਪ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼-ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਉੱਭਰਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਚੇਤੰਨ ਕਰਨਾ ਆਪਣੀ ਨੈਤਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਤਾਪਮਾਨ, ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਜੈਵਿਕ ਬਾਲਣ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਰਗੇ ਮਸਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਆਫ਼ਤ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੰਡਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਫ਼ਤ ਹੈ 'ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜੀਨਾਂ' ਤੇ ਆਧਾਰਤ (genetically modified) ਫ਼ਸਲਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿਹਤ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੀ।

ਜੀ.ਐਮ. (ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ) ਖੁਰਾਕੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅਤਿ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਰਸਾਇਣਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਖੇਤੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਆਏ ਅਨੇਕਾਂ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੁਰ-ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਬਦਨਾਮ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਖੌਤੀ ਦੂਜੇ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਆਧਾਰ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਨਾਲ ਝਾੜ ਵੱਧ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਸਤੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਵੱਧ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ

ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਆਦਿ।

ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤਕ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਥ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਦਲੀਲ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਜੀ.ਐਮ ਫ਼ਸਲ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਕੇਰੇ ਝੂਠ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਖੁਰਾਕੀ ਫ਼ਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਦੇ ਵਤੋਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸਿਵਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦੇ। ਇਹ ਤੇਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬਚੀ ਖਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਖਾਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜੀਨ ਦੇ ਦੁਰ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁੱਧ, ਅੰਡੇ ਅਤੇ ਮੀਟ ਰਾਹੀਂ ਫਿਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂ ਚਰਦੇ ਹਨ, ਛਟੀਆਂ ਬਾਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਡੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰੁਲਦੀ ਹੈ। ਉੱਥੋਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚਲੇ ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ਹਿਰ/ਜੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਦੇ ਬਣੇ ਫਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਦਰਜੀ ਦੀਆਂ ਕਾਤਰਾਂ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਪਸ਼ੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ, ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਆਮ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ-ਖਿੱਚੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖੁਰਾਕੀ ਘਾਟ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਅਪਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਦੋਂ ਜਦ ਇਹ ਖੋਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਦਲੀਲਾਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿਓ-ਕੱਦ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇਹ ਅਖੌਤੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ

ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲਿਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ (ਜੋ ਨਾ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਕਢਵਾ ਕੇ) ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਘੋਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਠੋਸ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਗਾਉਣ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ, ਆਓ ! ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਬਾਰੇ ਹੁਣ ਤਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੀਏ :-

1. ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਉੱਪਰ ਖੋਜਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਰ-ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਡਰਾਉਣ ਧਮਕਾਉਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾ ਤਾਂ ਡਰੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਨਾ ਚੱਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਇਹ ਮਸਲਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤਕ ਲੈ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਤਿੱਖੀ ਬਹਿਸ ਛਿੜ ਗਈ ਜੋ ਪਿਛਲੇ 15-20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਜਨਤਕ ਰਾਇ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਗਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਠੋਸ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਹਨ। ਸਿੱਟੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਜੀ.ਐਮ.ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਲਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਉਦਾਹਰਣ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ; ਸਗੋਂ ਰਾਜ

ਕਰਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਐਮ.ਪੀ.ਭੀ ਜਨਤਕ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਬਿੱਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੁਗਤ ਗਏ।

2. ਹੁਣ ਤਕ ਹੋਈਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ 1999 ਤੋਂ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਉੱਪਰ ਪੂਰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਸਿਹਤ ਉੱਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਦੁਰ-ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

3. ਜਨਤਕ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਯੂਰਪੀ ਸੁਪਰ ਮਾਰਕੀਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਟੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ. ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਨਾ ਵੇਚਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਜੀ.ਐਮ. ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਉੱਪਰ ਜੀ.ਐਮ.ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਚੋਰੀ ਛਿਪੇ ਵੇਚੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਗਰੀਨ ਪੀਸ ਨਾਮਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਟੈਸਟ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਪਸੀਕੋ ਦੁਆਰਾ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਚਿਪਸ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ.ਜ਼ੀਨ/ਜ਼ਿਹਿਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਰਮਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੇ ਲਾਈ ਬੀ.ਟੀ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਖੋਜ 'ਤੇ ਰੋਕ

4. ਮਈ 2008 ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋ ਜਰਮਨ ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਰੋਸ ਉਪਰੰਤ ਜੀ. ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤੇ, ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

5. ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਵਰਗੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

6. ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ, ਅੰਡੇ ਤੇ ਮੀਟ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

7. ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਜਰਬੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉੱਪਰ ਇਸ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਅਸਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ।

8. ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਖੁਰਾਕ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ/ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਫਸਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜ਼ੀਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ੀਨ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦੇ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਬੀ.ਟੀ.ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜਿਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ/ਜਾਨਵਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਬੀ.ਟੀ.ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜੇਕਰ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ੀਨ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿੰਨੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

9. ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲ ਗ਼ੈਰ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲ ਤੋਂ ਪਰਾਗ ਹਵਾ ਅਤੇ ਕੀਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗ਼ੈਰ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਦਾ ਡੀ.ਐਨ.ਏ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਗ਼ੈਰ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਜੀ.ਐਮ ਫਸਲ ਦੇ ਗੁਣ-ਔਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ? ਸਾਡੇ ਸਭ ਬੀਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ । ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਖ਼ਰੀਦਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਜੈਵਿਕ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ੀਨ-ਪੂਲ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ।

10. ਜੇਕਰ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲ

ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਿੱਟੇ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣਗੇ । ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ, ਖੇਤੀ, ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੁੜਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਲਈ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਇਕ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਲੱਗੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਾਲ ਲੱਗਣਗੇ ?

ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਚੇਤਨਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਜਨਮ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਸ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਅਸਰਦਾਇਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਸਕੀਏ । ਸਿਰਫ ਅਜਿਹਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕਾਂਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਰਸਾਇਣਿਕ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ।

ਗੁਣ ਤਕ ਹੋਈਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਰਸਾਲੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ :

1. ਜੈਫਰੀ ਐਮ.ਸਮਿੱਥ ਨਾਮਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਬਾਰੇ "ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਜੂਆ" ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਇਹ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਤਰੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਜੈਵਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਇਸ ਦੁਰ-ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਡਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਨੇ ਸੱਚ

ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਹੈ 'ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਜੂਆ' । ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜਾਂ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਜੀਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਉਗਾਉਣਾ ਤੇ ਖਾਣਾ ਮਨੁੱਖਾਂ/ਜਾਨਵਰਾਂ/ਪੌਦਿਆਂ/ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਜਾਨਵਰਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜੀ.ਐਮ.ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਗਏ) ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁੱਜਾ । ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਖ਼ੁਰਾਕ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਏ/ਬਾਂਝ ਹੋ ਗਏ ਜਾਂ ਮਰ ਗਏ। ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਨੁੱਖ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ.ਖ਼ੁਰਾਕ ਖਾਧੀ, ਜੀ.ਐਮ.ਪਰਾਗ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲਿਆ ਜਾਂ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ, ਉਹ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਲਰਜੀ ਦੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ । ਇਸੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਧੋਖੇ ਦੇ ਬੀਜ' ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਜਬਰੀ ਲੱਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ

2. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਸੋਇਆ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੋਇਆ ਸੰਬੰਧੀ ਐਲਰਜੀ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ 50 ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ । (ਡੋਲੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈੱਸ, ਮਾਰਚ 12, 1999) । ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਛਪੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜੀ.ਐਮ. ਸੋਇਆ ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਆਂਤੜੀਆਂ ਵਿਚਲੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦੇ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਨਾਲ ਬੀ.ਟੀ. ਜੀਨ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜ ਗਿਆ । ਕਿੰਨੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਗੱਲ ਹੈ? ਜੇ ਹੁਣ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਸੋਇਆ ਨਾ ਵੀ ਖਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਂਤੜੀਆਂ ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਲਗਾਤਾਰ ਬੀ.ਟੀ.ਜ਼ਹਿਰ ਤੇ ਬੀ.ਟੀ. ਜੀਨ ਬਣਾਈ ਜਾਣਗੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਬੀ.ਟੀ.

ਜੀਨ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਜਿਊਂਦੀਆਂ ਜਾਗਦੀਆਂ ਫ਼ੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ ।

3. ਬੀ.ਟੀ. ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾਪਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀ.ਐਮ. ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦਾ ਹਾਲੇ ਲੰਮਾ-ਚੌੜਾ ਤਜਰਬਾ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਨ ਬੀਜਾਂ/ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਬੀਜ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਬ ਵਿੱਚ ਪਾਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਪੁੱਧ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਕੀਟਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਕਾਫ਼ੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ । ਉਦੋਂ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਖੋਜਾਂ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ਹਿਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਉਦੋਂ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਬੀ.ਟੀ. ਜੀਨ ਰਾਹੀਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੀ.ਟੀ. ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਗਾੜ੍ਹਾਪਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਪੁੱਧ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਛਪੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਸਪੁੱਧ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਐਲਰਜੀ ਹੋਈ ।

4. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਛਪੇ ਖੋਜ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਕਿ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਐਲਰਜੀ ਹੋਈ ।

5. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਐਲਰਜੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ।

6. ਇਕ ਹੋਰ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਸੋਇਆ ਖਵਾਈ ਗਈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਵਿੱਚ ਐਲਰਜੀ ਦੇ ਟੈਸਟ ਪਾਜ਼ੀਟਿਵ ਆ ਗਏ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਲਰਜੀ ਹੋ ਗਈ ।

7. ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਟਾਰ ਲਿੰਕ-੩੩ ਨਾਮੀ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਨੁੱਖ ਐਲਰਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ ।

8. ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੜੇ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ । ਜੋ ਅਲਾਮਤਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਸਪੁੱਧ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ, ਉਹੀ ਅਲਾਮਤਾਂ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਛਿੱਕਾਂ ਲੱਗਣੀਆਂ, ਨੱਕ ਵਗਣਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਰਸ਼ ਹੋਣਾ ਤੇ ਪਾਣੀ ਵਗਣਾ, ਚਮੜੀ ਉੱਪਰ

ਲਾਲੀ, ਪੱਫੜ, ਖਾਰਸ ਅਤੇ ਜਲਨ ਹੋਣਾ, ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸੋਜ਼, ਦਮਾ ਤੇ ਬੁਖਾਰ ਆਦਿ । ਫਿਲਪੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਲਾਮਤਾਂ ਵਾਧੂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਮਾ, ਖਾਂਸੀ, ਸਿਰ ਦਰਦ, ਪੇਟ ਦਰਦ, ਚੱਕਰ ਆਉਣੇ, ਦਸਤ-ਉਲਟੀਆਂ ਲੱਗਣਾ ਤੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਸੌਂ ਜਾਣੇ ਆਦਿ ।

9. ਆਂਧਰਾ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੇਡਾਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਕਹਿਰ ਬਣ ਕੇ ਆਈ । ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਭੇਡਾਂ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਉਪਰੰਤ ਬਿਮਾਰ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਲਗਭਗ 10,000 ਭੇਡਾਂ ਮਰ ਗਈਆਂ । ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਆਂਧਰਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਭੇਡਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ.ਕਪਾਹ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵੜਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਇੱਜੜ ਬੀ.ਟੀ.ਕਪਾਹ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਭੇਡਾਂ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 25 ਫੀਸਦੀ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਰ ਗਈਆਂ । ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਕਿ ਭੇਡਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗ ਗਲ ਕੇ ਕਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ।

10. ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਗਰ ਤੇ ਗੁਰਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ।

11. ਗਰੀਨਪੀਸ ਰਾਹੀਂ ਜਰਮਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਇਕ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ।

12. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਤੋਂ ਬਣੀ ਖੁਰਾਕ ਮੱਝਾਂ, ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਮਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਸੂਰਾਂ ਤੇ ਗਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਂਝਪਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ।

13. ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਦੇ ਖਲ-ਵੜੇਵੇਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਹ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਟ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਅਤੇ ਬਾਂਝਪਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ ।

ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਸਮੁੱਚਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਤੰਤਰ ਜੀ.ਐਮ. (ਬੀ.ਟੀ) ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ । ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਜੈਵ-ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬੀ.ਟੀ. ਬੀਜ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਖੌਤੀ ਖੁਰਾਕੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਕੌਮੀ ਬੀ.ਟੀ. ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਮੁਨਾਫੇਖੋਰੀ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਓ ! ਹੁਣ ਫੈਸਲਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ , ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਾਂ 'ਤੇ ਥੋਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਬੀ.ਟੀ. ਫਸਲਾਂ ਰੂਪੀ ਸਮੂਹਿਕ ਮੌਤ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਰਵੱਈਆ ਬਦਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੀਏ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮੂਹਿਕ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੀ ਉਡੀਕ !

ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਜ਼ਾਲਮ ਅੱਗੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕਦਾ । ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਨਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਉਪਜੇਗਾ । ਸੋ ਆਓ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੱਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਬੀਜ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਦੇ ਸਿਪਾਹਸਲਾਰ (Commander-in-Chief) ਬਣੀਏ । ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਬੀ.ਟੀ. ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ, ਘਰਾਂ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਭਜਾ ਮਾਰੀਏ ।

(ਅਜੀਤ 6 ਜੂਨ 2008 ਵਿੱਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ!)

-0-

ਜੀ.ਐਮ. ਤੇ ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਵਿਵਾਦ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧੀਰ*

ਪੰਜਾਬ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਵੱਸੋਂ ਦਾ ਧੰਦਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਖਾਣ ਲਈ ਅੰਨ, ਫਲ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖੇਤੀ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ, ਮਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂ ਵੀ ਫ਼ਸਲਾਂ 'ਤੇ ਪਲਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਤੇਲ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਕਪਾਹ ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਵੀ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੀ ਇੱਕ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਾਧੇ ਨੇ ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 1990 ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਜਨ-ਸੰਖਿਆ ਲਗਭਗ ਡੇਢ ਅਰਬ ਸੀ; ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸੱਤ ਅਰਬ ਨੂੰ ਟੱਪ ਗਈ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਉਭਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਤੇ ਮਲਟੀਨੈਸ਼ਨਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਉਪਕਾਰ, ਸੇਵਾ, ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ-ਮਾਤਰ ਲਈ ਸੁੱਚੀ ਸੋਚ ਦੀ ਥਾਂ ਸਵਾਰਥ, ਪਦਾਰਥ, ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਤੇ ਪੈਸਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸੁਗਲ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਰੂਫ਼ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀ.ਐਮ./ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਸੰਜੀਦਾ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਵਾਂਗ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਵਿਚਲੇ ਜੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਰੋਗਾਂ ਤੇ ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿ ਕੇ ਫਲਣ-ਫੁੱਲਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਵਿਚਲੇ ਜੀਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਨੂੰ ਰੀਕੰਬੀਨੈਂਟ ਕਰਕੇ, ਭਾਵ ਬਦਲਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੀਕੰਬੀਨੈਂਟ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਜੈਨੇਟੀਕਲੀ ਮੋਡੀਫਾਈਡ (ਜੀ.ਐਮ.) ਫ਼ਸਲਾਂ ਜਾਂ ਜੀਨ ਪੱਖੋਂ ਸੋਧੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਬੈਕਟੀਰੀਆ/ਜੀਵ/ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਜੀਨ ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਦੇ ਜੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਜੀਨਿਕ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਵ ਵਾਸਤੇ ਬੈਸੀਲਸ ਥੂਰਿਨਜਿਨੋਸਿਜ਼ (ਬੀ.ਟੀ.) ਵਿੱਚੋਂ ਜੀਨ ਵਰਤ ਕੇ ਵਿਕਸਿਤ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜੀ.ਐਮ., ਬੀ.ਟੀ. ਤੇ ਟਰਾਂਸਜੀਨਿਕ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਜਾਣੂ ਹਨ; ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਤੇ ਸੰਕਲਪ ਤੋਂ ਭਾਵੇਂ ਵਾਕਫ਼ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਜਰਬਾ 1983 ਵਿੱਚ ਤੰਬਾਕੂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੀਨ ਨੇ ਕਕੱਬਰ ਮੋਜ਼ਾਇਕ ਵਾਇਰਸ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਕ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬੀਜਣ-ਵੇਚਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ 1992 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ। 1994 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ. ਟਮਾਟਰਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਗਲਾਈ-ਫਾਸਫੇਟ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਸੋਇਆਬੀਨ ਆਇਆ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਤੇ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਆਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵਾਲਾ ਰਕਬਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਇਕ ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਹ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ 20 ਕਰੋੜ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰਫਲ 'ਤੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਲੱਖ ਕਿਸਾਨ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। 2002 ਵਿੱਚ ਬੌਲ-ਵਰਮ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੀ। ਬੌਲ-ਵਰਮ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈ ਸਪਰੇਅ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਵਿੱਚ ਬੈਸੀਲਸ ਥੂਰਿਨਜਿਨੋਸਿਜ਼ (ਬੀ.ਟੀ.) ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ-ਜੀਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਕੀੜੇ ਤੋਂ ਫ਼ਸਲ ਬਚਾਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਉੱਤੇ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈ ਛਿੜਕਣ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ। ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਲਗਭਗ ਨੱਬੇ ਫੀਸਦੀ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਕਪਾਹ ਹੁਣ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ।

ਕਪਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਗਣ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਸੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਦਾ ਕਰਾਈ-1 ਏ.ਸੀ. ਜੀਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ 2009 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਤੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬੀ.ਟੀ. ਅਤੇ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ

ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ/ਖਤਰਨਾਕ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਐਨ.ਜੀ.ਓ. ਟਰਾਂਸਜੀਨਿਕ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤਰ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2010 ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜੀਅ ਜੰਤੂ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ (ਬਾਇਓ-ਡਾਇਵਰਸਿਟੀ) ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਖ਼ਤਰੇ ਹਨ। 1999 ਵਿੱਚ 'ਨੇਚਰ' ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਇੱਕ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਮੱਕੀ ਦੇ ਮੋਨਾਰਕ ਤਿੱਤਲੀ ਉੱਤੇ ਮਾਰੂ-ਅਸਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਇਸ ਤਿੱਤਲੀ ਦੀ ਨਸਲ ਨੂੰ ਬੀ.ਟੀ. 176 ਈਵੈਂਟ ਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਾਹੀ ਤੇ ਵਪਾਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਡੇਢ ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਦੂਜਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਜੀਨਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਸਾਧਾਰਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਜੀਨ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਵੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਨਿਸਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਜੀਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਜੀਨ ਨਦੀਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਗੁੱਟ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਨਾਉਟੀ ਜੀਨਾਂ ਦੇ ਦਖ਼ਲ ਕਾਰਨ ਸੁਪਰ ਵੀਡ ਨਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨਦੀਨ/ਘਾਹ ਦੇ ਬੂਟੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਰਥਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਦੀਨ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਤੀਜਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਤਾ ਹੈ, ਵੱਡੀਆਂ ਮਲਟੀਨੈਸ਼ਨਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤ। ਕੀੜੇਮਾਰ/ਰਸਾਇਣਿਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀ.ਐਮ. ਬੀਜਾਂ/ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੰਦਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰੋੜਾਂ-ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀ.ਐਮ. ਬੀਜਾਂ/ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਪੇਟੈਂਟ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ। ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਖੇਤੀ

ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਬੀਜਣ ਲਈ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਬੀਜ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦਣਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੌਖਾ ਤੇ ਸਸਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੀ.ਐਮ. ਦੇ ਧੰਦੇ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਬੀਜ ਮਹਿੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਈ-ਬਰਿੱਡ ਤੇ ਜੀ.ਐਮ. ਬੀਜ ਸਾਧਾਰਨ ਬੀਜ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਕੰਪਨੀਆਂ ਟਰਮਨੇਟਰ ਸੀਡ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਹੁਣ ਅਜਿਹੇ ਬੀਜ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹਨ ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਬੀਜੇ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ। ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਫ਼ਸਲ ਲਈ ਨਵਾਂ ਬੀਜ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਬੀਜ ਲਈ ਮੁੱਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਲੁੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਪੱਖੋਂ ਸਰਕਾਰੀ/ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜੀ.ਐਮ. ਮਸਲੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖ਼ਤਰੇ ਜਾਂ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ। ਸਾਧਾਰਨ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥ ਅਸੀਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖਾਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੀਨਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦਾਲਾਂ/ਸਬਜ਼ੀਆਂ/ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਿੱਧਾ ਬੰਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਖਾਣ ਲਈ ਪਰੋਸਣ ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣੇ ਖ਼ਤਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਅੰਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਵੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੁਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਕ ਮਸਲਾ ਬਨਾਉਟੀ ਜੀਨਾਂ ਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਅਤੇ ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਨ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੈੱਲਾਂ/ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬਨਾਉਟੀ ਜੀਨਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੀ.ਐਮ. ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅਰਪਦ ਪੁਜ਼ਤਈ ਦੀ ਜੀ.ਐਮ. ਆਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ। 1990 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀ.ਐਮ. ਆਲੂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ

ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਵਾਧੇ ਉੱਤੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਹੋਏ । ਜੀ.ਐਮ. ਸਮਰਥਕ ਲਾਬੀ ਨੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੀਮਿਤ ਅੰਕੜਿਆਂ/ਸੈਂਪਲਾਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ । ਇੰਝ ਹੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਇਕ ਜੀ.ਐਮ. ਕਿਸਮ ਸਟਾਰ ਲਿੰਕ ਹੈ । ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਨਵਰਾਂ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ । 2000 ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਦੇ ਜੀਨ ਦੇ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲੇ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ । 2004 ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਅਲਰਜੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਫਿਲੀਪਾਈਨ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਮਿਲੀ । ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਬਾਰੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਦੌਰਾਨ ਮੱਕੀ, ਸੋਇਆਬੀਨ, ਪਪੀਤਾ, ਚੌਲ, ਆਲੂ, ਅਲਸੀ, ਟਮਾਟਰ, ਬੈਂਗਣ, ਮਟਰ ਅਤੇ ਕਪਾਹ ਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਜੀ.ਐਮ. ਉਤਪਾਦਨ ਦੇਸ਼/ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਹਰ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ/ਖਾਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੇਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੀ.ਐਮ. ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖਹਿਬੜ ਰਹੇ ਹਨ । ਜੀ.ਐਮ. ਟਰਾਂਸਜੀਨਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਜੈਵਿਕ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੀ ਹੈ ਰੀਕੰਬੀਨੈਂਟ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਐਡਵਾਈਜ਼ਰੀ ਕਮੇਟੀ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੈਨੇਟੀਕਲੀ ਮੋਡੀਫਾਈਡ ਆਰਗੈਨਿਜ਼ਮਜ਼ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੇਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ/ਮਾਨੀਟਰਿੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ. ਖੋਜ ਕਰ ਰਹੀ ਹਰ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਇਓਸੇਫਟੀ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ । ਜੈਨੇਟਿਕ ਖੋਜਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਰੀਵਿਊ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਗਠਨ ਬਾਇਓ-ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਵਾਤਾਵਰਨ ਜੰਗਲਾਤ ਤੇ ਮੌਸਮ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜੈਨੇਟਿਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਪਰੇਜ਼ਲ ਕਮੇਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਤੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਰਾਜ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬਾਇਓ-ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕਮੇਟੀਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਵੱਧ ਝਾੜ, ਚੰਗੇ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ, ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਘੱਟ ਸਪਰੇਅ ਜਿਹੇ ਲਾਭਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ । ਬੀ.ਟੀ. ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਕੇਵਲ ਕਪਾਹ ਦੇ ਬੌਲ-ਵਰਮ ਕੀੜੇ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਬੂਟੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਮੁਰਝਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਡੋਡੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਟਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਰਤੀ ਬੌਲ-ਵਰਮ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ । ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਸੈਂਟਰਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਫਾਰ ਕਾਟਨ ਰਿਸਰਚ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੀਨਾਂ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਵਰਤਣੀ ਪਈ ਹੈ । ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਵਰਤਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਬੀ.ਟੀ. ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀ ਜੀਨ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ । ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਪਾਚਣ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ । ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀ ਅਲਰਜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਸੁਪਰ-ਵੀਡ ਤੇ ਸੁਪਰ-ਪੈਸਟ (ਕਾਬੂ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਦੀਨ ਤੇ ਕੀੜੇ) ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਵਿੱਚ ਹੈ । ਮੋਨਸੈਂਟੋ ਦੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦੇ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲ ਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਬਣਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਦਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਮਸਲਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

***ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਡੀਨ ਅਕਾਦਮਿਕ ਮਾਮਲੇ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ।**

ਅਸੀਂ, ਸਾਡਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਨ

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ

‘ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾਂ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਵਿਆਪਕ ਸੋਚ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਨਾ ਨਵਾਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਿਆਨ ’ਚ ਵਾਧਾ ਸੰਭਵ ਹੈ’। ਇਹ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਜਿਸ ’ਚ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰ ਰਹੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਉਦਾਰ ਸੂਝ ਨੇ ਅਪਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਵੀ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸੁਭਾਅ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ, ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਭਰਮ ਪਾਲ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਭਰਮ ਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਾਨਵੀ ਪ੍ਰਚਲਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਯਤਨ ਸਦੀਆਂਬੱਧੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਲਗਭਗ ਨਿਸਫਲ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਘਟਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਖੰਡ ਘਟੇ ਹਨ, ਨਾ ਅਪਰਾਧ ਘਟੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਹੂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਹਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰਾਹ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸੁਖਾਲਾ ਜੀਵਨ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਮਾਨਵੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਪਰਨਾਲਾ ਜਿੱਥੇ ਹੈ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਦਾ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ; ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਉਪਜ ਹੈ, ਨਾ ਉਹ ਬਦਲੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗਿਆ।

ਜਿਹੜੇ ਜੀਨ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ’ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਗਿਆ ਕਰਨਯੋਗ ਆਤਮ-ਬਲ ਦੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ’ਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਤਮ-ਬਲ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਛੇਕੜ ਵਿਰਸੇ ’ਚ ਮਿਲੇ ਜੀਨ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਰਟਰੰਡ ਰਸਲ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਕੋਈ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨੀ ਸਰਾਸਰ ਹਿਮਾਕਤ (ਨਾਦਾਨੀ, ਮੂਰਖਤਾ) ਸਮਝੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਕੇ ਉਲੀਕੇ ਗਏ ਸਦਾਚਾਰਕ ਨਿਯਮ ਪਾਲੇ ਘੱਟ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਪਾਖੰਡ ਵਧੇਰੇ ਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਾਡੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਤੀਰੇ ’ਚ ਫਰਕ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ

ਸੁਭਾਅ ਵਿਰਸੇ ’ਚ ਮਿਲੇ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਜੀਵਨ ਭਰ, ਬਿਨਾਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਯੋਗ ਫੇਰਬਦਲ ਦੇ, ਇਕਸਾਰ ਨਾਲ ਨਿਭਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਵਤੀਰਾ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਕੂਲ, ਇਧਰ-ਓਧਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਵਤੀਰਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਫਾਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵੀ ਤਾਂ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹਲਚਲ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਪਲ-ਪਲ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹੀਏ ਵਿਚਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਨਹੀਂ : ਨਾ ਅਸੀਂ ਆਪ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਰੂਹ ਸੱਦਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਜੀਵਨ ਭਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਜੇਕਰ ਸਭ ਸੁਆਰਥੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਅਜਿਹਾ ਵਤੀਰਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਨ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਰਥ ਜੀਵਨ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮੂਲ ਸੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਧਰੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ’ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਧਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ।

ਜਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਉਸਦੀ ਤਕਦੀਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤਕਦੀਰ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇਕੋ ਵਾਤਾਵਰਨ ’ਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਕੋ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ’ਚ ਪਲਦੇ ਹੋਏ ਤੇ ਇਕੋ ਗੁਰੂਕੁਲ ’ਚ ਸਿੱਖ ਬਣ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਇਕਸਾਰ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਕ ਤਕਦੀਰ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ’ਚ ਇਕਸਾਰ ਜੀਨ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ’ਚੋਂ ਕੁਝ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਰ-ਸੰਸੇ ਸ੍ਰਾਸ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚੜ੍ਹੇ ਦਾ ਭੈਅ ਨਾ ਲੱਥੇ ਦਾ। ਕਈਆਂ ’ਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸਜੀਵਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਚੱਲੇ ਬੈਠਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਫੱਕਰ ਬਣੇ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕੁਝ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਗਾਊ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਹ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸੰਗ-ਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਫਿੱਟੇ ਨਸੀਬ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਅ ’ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਦਾ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਰਿਸਣਾ ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਅਣੂਆਂ ਨੂੰ ਜੀਨ ਉਪਜਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਦੇ ਲਗਭਗ ਜੀਨਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਵੀ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਸਾਡੇ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ

ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਿ ਸੂਝਮਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਕਲਪਣਾ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਆਧਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ।

ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਰਿਸਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਚਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਹਨ: ਡਾਪਏਮਿਨ ਅਤੇ ਸਿਰੋਟਨਿਨ । ਡਾਪਏਮਿਨ ਦੀ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਘਾਟ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਲਸੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਚਿੱਤੀਆਂ 'ਚ ਘਿਰੇ ਰਹਿਣਾ ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਦੀ, ਪਰ, ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਸਮ੍ਰਿਧੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰਾਹਾਂ ਦਾ ਰਾਹੀ ਬਣਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਹਸ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਜੋਖਮ ਉਲਝਿਆ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ ਲਈ ਮਨੋਭ੍ਰਾਂਤਕ ਕਲਪਣਾ ਦਾ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਵੀ ਇਹੋ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਸਮ੍ਰਿਧ ਛਲਕ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਸਮ੍ਰਿਧ ਛਲਕ ਰਹੇ ਡਾਪਏਮਿਨ ਵਾਲੇ ਜੇਕਰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਜਾਂ ਕਲਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਵੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੈਲਾਨੀ ਬਣੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ 'ਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਜਰ ਟੀਸੀਆਂ ਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਇਹੋ ਵਿਅਕਤੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵੇਂ ਚੁਣ ਲੈਣ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਫਲ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਸਫਲ ਵਣਜ-ਵਪਾਰੀ ਜਾਂ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਅਤੇ ਸਫਲ ਜਰਨੈਲ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮੋਹ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ, ਪਰ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਫਾ ਪਾਲਣ ਨਾਲੋਂ ਅਸਥਿਰ ਡੋਲਵੇਂਪਣ ਨਾਲ ਨਿਭਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਉਲੇਖਣੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾਪਏਮਿਨ 'ਚ ਸਮ੍ਰਿਧ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਜੇਕਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਖੰਡਿਤ ਮਨੋਤਾਪ ਅਤੇ ਅਕੇਵੇਂ ਝਾਗਦਾ ਹੋਇਆ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਆਸਰੇ ਜੀਵਨ ਭੋਗਣ ਲਈ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਰੋਟਨਿਨ ਦੀ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵੀ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਨਿਹਾਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਿਰੋਟਨਿਨ 'ਚ ਸਮ੍ਰਿਧ ਵਿਅਕਤੀ ਸ੍ਵੈ-ਸਨਮਾਨ ਸੰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸੂਫਤਾ ਨਾਲ ਲੁਭਾਇਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ-ਢੰਗ ਅਪਣਾ ਛੱਡਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹਰ ਇਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ, ਇਸ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਇਕ

ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਆਤਮਘਾਤੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪੁੰਗਰਨ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀਣ-ਭਾਵਨਾ 'ਚ ਡੁੱਬਿਆ ਅਪਰਾਧੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ 'ਚ ਘਿਰਿਆ ਜੀਵਨ-ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਬੇਵੱਸ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਣ 'ਚ ਵੀ ਇਸ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਮੂਲ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ।

ਸੰਖੇਪ 'ਚ, ਜਿਵੇਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਗਮ, ਹਾਸੇ ਤੇ ਹੰਝੂ ਅਤੇ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਤੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਜੀਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਰਿਸ ਰਹੇ ਨਸ-ਸੰਚਾਲਕ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਦੁਆਲੇ ਵਿਆਪਕ ਹਾਲਾਤ, ਪਰਵਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ 'ਚ ਮਿਲੇ ਜੀਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸੰਪਰਕ : 0175-2214547

Genetically Modified [G.M] ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਗੰਭੀਰ ਅਸਰ

ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਖਿਤਿਜ (horizon) ਉੱਤੇ G.M. ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਬੁਰੇ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਖਤਰੇ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਜੀ. ਐਮ. ਖੁਰਾਕ ਵਿਕਾਸ-ਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਿਵਾਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਸਸਤੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤ ਵੀ ਉੱਚੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵਧੇਰੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਸਲੀਅਤ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ :

(1) ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਪੌਦੇ ਕ੍ਰਾਸ ਪੌਲੀਨੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਨੌਨ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿਨੈਟਿਕ ਪੂਲ ਅਤੇ ਬਾਇਓਡਾਇਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(2) ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਉਪਜ ਉੱਤੇ ਪਲਣ ਵਾਲੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(3) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲਣਗੇ।

(4) 1999 ਈ. ਵਿੱਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਮੈਡੀਕਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਲਗਾਉਣ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਵੇ ।

(5) ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । 14 ਮਈ 2008 ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਦੋ ਜਰਮਨ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਨੇ ਮਈ 2008 ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਲੋਕ-ਰੋਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜੀ. ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਖੋਜ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ।

(6) ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਘੋਰ ਅਵਸਥਾ

ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਮੌਤ ਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਸਬੂਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨਸਾਨੀ ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(7) ਜੀ.ਐਮ. ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਇਨਸਾਨੀ ਡੀ.ਐਨ.ਏ. ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(8) ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਵਰਗੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮਰਦ-ਔਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਸਿਹਤ-ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ।

(9) ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿੰਡਰੋਮ (ਰੋਗ ਲੱਛਣ) ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ।

(10) ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕ ਦੀ ਅਣਸੋਚੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਪਾਣੀ ਦੋਵੇਂ ਇੰਨੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸਦਾ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਰੋਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੋਤੀਆ, ਅਲਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (Myopia)ਆਦਿ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਖੁਰਾਕ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਕ (Generally regarded as safe GRS) ਦੇ ਲੇਬਲ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਇਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਭਾਲ ਏਜੰਸੀ ਸੀ (Environmental Protection Agency-EPA) ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਈਏ।

ਲੇਖਕ :ਕਵਿਤਾ ਕੁਰੂਗੰਤੀ

ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਕੋਅਲੀਸ਼ਨ

ਫਾਰ ਜੀ. ਐਮ.ਫਰੀ ਇੰਡੀਆ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪਾਂਤਰ : ਆਨਰੇਰੀ ਸਕੱਤਰ ਮੁਖਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ।

ਕੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਲਾਭਦਾਇਕ

ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਪ੍ਰੋ: ਦਵਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ

ਭਾਰਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਪਹਿਲੀ ਖੁਰਾਕੀ ਫਸਲ ਵਪਾਰਕ ਖੇਤੀ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੇ ਦਰਾਮਦੀ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 6 ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ.-11 ਕਿਸਮ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹੈ ।

5 ਦੋਗਲੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 2 ਉਸੇ ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ. ਲੜੀ ਦੀਆਂ ਹਨ । ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ.-1 ਦਾ ਝਾੜ 11.35 ਫੀਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਹੈ । ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ.-3 ਦਾ ਝਾੜ 14.70 ਫੀਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਹੈ । ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਹ ਗਰੁੱਪ ਜੋ ਕਿ 'ਜੀ.ਐਮ. ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ ਲਈ ਗਠਜੋੜ' ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਫਸਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ (ਜੀ.ਈ.ਏ.ਸੀ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਝਾੜ ਦੂਜੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਤੋਂ 26 ਫੀਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਝੂਠੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਆਮ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਕਿਸਮਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਘੱਟ ਝਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਦਾ ਬਿੱਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਟ ਜਾਏਗਾ ? ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਇਸ

ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਿ ਸਰੋਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਦਰਾਮਦੀ ਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਸਸਤੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ।

30 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਰੱਖੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੀਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ । ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਤੇਲ ਬੀਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਮਿਸ਼ਨ 1986 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਦਰਾਮਦਕਾਰ ਤੋਂ 1993-94 ਵਿੱਚ ਮਹਿਜ਼ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । 1993-94 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ 97 ਫੀਸਦੀ ਤੇਲ ਬੀਜ ਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਸਿਰਫ਼ 3 ਫੀਸਦੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਬਾਹਰੋਂ ਮੰਗਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਖਾਰ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ । ਭਾਰਤ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪੀਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਝੁਕ ਗਿਆ । ਪੀਲੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਮੌਤ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਰਥਿਕ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਲਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭਰਪੂਰ ਘਰੇਲੂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ । ਦਰਾਮਦੀ ਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਸਸਤੀ ਦਰਾਮਦ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਤੇਲ ਵਾਲੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਏ । ਦਰਾਮਦੀ ਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜਾਅਵਾਰ 300 ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਿਫ਼ਰ ਤਕ ਲੈ ਆਂਦਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਉਦਯੋਗ ਬੰਦ ਕਰਨੇ ਪਏ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ 67 ਫੀਸਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਰਾਮਦ 'ਤੇ 66000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਖਰਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ 2015 ਵਿੱਚ 66000 ਕਰੋੜ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ

ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਸਸਤੀ ਦਰਾਮਦ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਲਈ ਵੱਡੇ ਬਿੱਲ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੀਨ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ 3 ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਿਸਮਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ.-11 ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸ ਗੱਲ ਨੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਅੰਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰੇ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਤੱਥਾਂ ਤੇ ਅੰਕੜੇ ਅੱਧੇ-ਅਧੂਰੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰੇ ਤੱਥ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਆਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਉਕਤ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਅੱਧੀ-ਅਧੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 30 ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਫਾਰਮ ਰਾਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਖੁਰਾਕੀ ਉਤਪਾਦਨਾਂ 'ਚ ਦਾਖ਼ਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜੀ.ਐਮ. ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ

ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨਾਲ ਰਸਾਇਣਿਕ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੀ.ਐਮ.ਐਚ.-11 ਸਰੋਂ ਦੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਿਸਮ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਨਦੀਨ ਮਾਰਨ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ । ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ; ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ

ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ । ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਸਰੋਂ ਦੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਲਈ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਲਈ ਬਾਇਰ ਨਾਂਅ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀ ਆਪਣਾ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਵੇਚ ਸਕੇ ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਂ ਦੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬਾਇਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬਾਸਤਾ ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰੇਗੀ । ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾ: ਦੀਪਕ ਪੈਂਟਲ ਨੂੰ ਆਖਰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਸਰੋਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨਿਕ ਵਿਗਾੜ ਲਿਆਏਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਂਸਰ ਇਕ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ।

ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਸਾਇਣਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾਅਵੇ ਕਰੇ ਪਰ ਤੱਥ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਪਾਹ ਸੰਬੰਧੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੰਸਥਾ ਸੀ.ਆਈ.ਸੀ.ਆਰ. ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਿਕ 2005 ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ 'ਚ 649 ਕਰੋੜ ਦੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਕਪਾਹ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ । 2010 ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਪਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ 92 ਫ਼ੀਸਦੀ ਇਲਾਕਾ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਅਧੀਨ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 880.40 ਕਰੋੜ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ । ਚੀਨ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਕ ਗੋਲੀ (ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ 20 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਧੇਰੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਕੀਟਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ । ਬਰਾਜ਼ੀਲ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਰਜਨਟੀਨਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਨਾਲੋਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ 190 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨ 2015 ਵਿੱਚ ਬੀ.ਟੀ. ਕਪਾਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁੰਡੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਝੱਲਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁੜ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਛੱਡਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਉਤਪਾਦਨਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦਤ ਜੀਨ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਉਤਪਾਦਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਦੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨੀਤੀਆਂ ਮੁੜ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪੀਲਾ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਸੀ । ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲਾਂ ਦੀ ਦਰਾਮਦ 'ਤੇ ਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 70 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਆਕਰਸ਼ਕ ਭਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ । ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਸੰਪਰਕ : 09811301857

ਬੀ.ਟੀ.ਬੈਂਗਣ ਖਾਣੇ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਰਲਾਉਣ ਦਾ ਕਦਮ

ਹਰਮੇਲ ਪ੍ਰੀਤ

ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੋਨਸੋਨੋ ਨਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਭਾਰਤੀ ਹਰੀਫ ਮਾਹੀਕੋ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਬੀ.ਟੀ.ਬੈਂਗਣ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਉਤਾਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣ ਦਾ ਖਾਣੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਸਾਡੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ । ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਸਭ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਇਕ ਤਾਂ ਦਿੱਖ ਪੱਖੋਂ ਬੀ.ਟੀ. ਜਾਂ ਗੈਰ ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣ 'ਚ ਫ਼ਰਕ ਕਰ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਦੂਜਾ ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਰਾਗਣ ਦੇਸੀ ਬੈਂਗਣਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਜੈਨੋਟੈਕਲੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਇਹ ਬੀਜ ਦੂਜੇ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬੀਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪੌਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਜ਼ਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਨ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਪੌਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਕੀੜੇ/ ਸੁੰਡੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬੀ.ਟੀ. ਬੀਜਾਂ 'ਚ ਬੈਸੀਲਿਸ ਬੁਰੈਂਜਿਸ ਨਾਂ ਦਾ ਬੈਕਟੀਰੀਆ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਰਾਈ-ਵਨ ਏਸੀ ਟਾਕਸਿਨ (ਜ਼ਹਿਰ) ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਨ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਜ਼ਹਿਰ ਬੀ.ਟੀ. ਸਪਰੇਅ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾਲੋਂ 1000 ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਤੀਬਰਤਾ ਵਾਲਾ ਹੈ ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਐਮ.ਜੀ. ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਾਲੀ ਤਕਨੀਕ ਹੈ । ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਡਾ.ਜੌਹਨ ਫੇਗਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਇਹ ਬੇਤਰਤੀਬੀ, ਅਕੁਸ਼ਲ ਤੇ ਵੇਲਾ ਵਿਹਾ ਚੁੱਕੀ ਤਕਨੀਕ ਹੈ । ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਬੀਜ ਦੇ ਟੈਸਟਾਂ ਸਮੇਂ ਚੂਹਿਆਂ ਉੱਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਮਾਰੂ-ਅਸਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਨੱਬੇਵਿਆਂ 'ਚ ਬਾਇਓਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕੰਪਨੀ ਕੈਲਜੀਨ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀ.ਐਮ. ਟਮਾਟਰ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ । ਚੂਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ 'ਚ ਸੋਜ਼ਸ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਛਾਲੇ ਬਣ ਗਏ । ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ

'ਚ ਹੀ ਚਾਲੀਆਂ 'ਚੋਂ ਸੱਤ ਚੂਹੇ ਮਰ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਟਮਾਟਰ 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ ਜੀ. ਐਮ. ਟਮਾਟਰਾਂ 'ਚ ਹਨ (ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਦਲੀਲ) ।

ਬਿਲਕੁਲ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਵਾਪਰਿਆ ਜਿੱਥੇ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਟਰਾਇਲ ਸਾਲ 1998 'ਚ ਡਾ: ਅਰਪਦ ਪੁਜ਼ਤਈ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਜਰਬੇ 'ਚ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ.ਐਮ. ਆਲੂ ਖੁਆਏ ਗਏ। ਇਸ ਤਜਰਬੇ 'ਚ ਵੀ ਚੂਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ਼ਸ ਆ ਗਈ ਤੇ ਛਾਲੇ ਹੋ ਗਏ । ਡਾ.ਪੁਜ਼ਤਈ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ । ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਰਸਾਲੇ-ਖਲਸਟ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ.ਪੁਜ਼ਤਈ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਯੂਰਪ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ ਫਸਲਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਅਮਰੀਕਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ 'ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਦਲੀਲ ।' ਇਸ ਦਲੀਲ 'ਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਤੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ. ਜੀ. ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ; ਜੀ.ਐਮ ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਵੀ ਉਹੀ ਤੱਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਗੈਰ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ 'ਚ ਹਨ । ਕੁਝ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤ ਹੋਰ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਜੀ.ਐਮ.ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਡਾ.ਜੌਹਨ ਫੇਗਨ ਅਨੁਸਾਰ, “ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਜੀ.ਐਮ.ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡੂੰਘੇ ਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਪਰਚਾਰ ਪਰਸਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਚ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕੀਆਂ । ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਜੀ.ਐਮ. ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।”

ਜੀ.ਐਮ. ਮੇਥੀ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ 2004 'ਚ ਪੰਜ ਲੱਖ ਏਕੜ 'ਚ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਮੌਨਸੈਂਟੋ ਕੰਪਨੀ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਬੀਜ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਲਈ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਬਿਜਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਜੇ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਹ ਤੈਅ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਣਗੇ । ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਦੋ ਅਧਾਰ ਸਨ: ਪਹਿਲਾ, ਜੀ. ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ । ਹੁਣ ਕਿਸਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਹੋਰਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇ । ਦੂਜਾ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ. ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਅਤੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਖੇਤੀ ਚੌਗਿਰਦੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਪਸ਼ੂ-ਧਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜ਼ੋਖਮ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ।

1997 ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਕੋਈ 30 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮੱਕੀ ਦਰਾਮਦ ਹੁੰਦੀ ਸੀ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਜੀ.ਐਮ. ਮੱਕੀ ਆਈ ਇਹ ਦਰਾਮਦ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ । ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਜੀ.ਐਮ. ਮੱਕੀ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਸੀ । ਅਜੇ ਤਕ ਅਮਰੀਕੀ ਮੱਕੀ ਦੀ ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਦਰਾਮਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਸੁਧਰ ਸਕੀ । ੧੯੯੬ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਯੂਰਪ ਅੰਦਰ ਸੋਇਆਬੀਨ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਅਯਾਤ 'ਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸੋਇਆਬੀਨ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਵਿਕੀ ।

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮਾ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਨਰਮੇ ਦੇ ਵੜੇਵਿਆਂ ਦੇ ਤੇਲ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਸੋਇਆਬੀਨ, ਕਪਾਹ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਪਏ ਨਕਾਰਾਤਮਕ

ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਬਾਕੀ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਜੀ.ਐਮ.ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਵਪਾਰਕ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਿਆ ਹੈ ।

ਇਹ ਤੱਥ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀ.ਐਮ.ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਕਿੰਨੀਆਂ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਕਿਉਂ ਅਪਨਾਉਣ ?

ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਜੀ.ਐਮ. (ਬੀ.ਟੀ.) ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (ਸਗੋਂ ਬੇਈਮਾਨੀ) ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ । ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਚਰਨ ਨਾਲ ਭੇਡਾਂ/ ਬੱਕਰੀਆਂ ਮਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ । ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮਾ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਚਮੜੀ ਦੀ ਐਲਰਜੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਟੈਸਟਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਤੀਜੇ ਬੇਹੱਦ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

ਬੀ.ਟੀ. ਬੈਂਗਣ ਦੇ ਬੀਜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਮਾਰੀਕੋ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੈਂਗਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਪਰ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਬੀ.ਟੀ. ਨਰਮੇ ਵਾਲੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਚਰਨ ਕਰਕੇ ੧੬੦੦ ਭੇਡਾਂ ਮਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਯਕੀਨ ਕਰੀਏ ? ਜਿਸ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਕੀੜੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਜਾਨਵਰ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਜਨਤਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਈ-ਮੇਲ, ਫ਼ੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਚੂਹੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਗਾਮ ਕੱਸੋ ।

(ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਕ 6-3-2009 ਵਿੱਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ!)

-੦-

ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ੁਰਾਕ ਲੜੀ ਤਕ ਪੁੱਜਿਆ ਜ਼ਹਿਰ

ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੀ ਰੇਹਾਂ-ਸਪਰੇਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਸਾਡੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।
ਸੁਰਿੰਦਰ ਮਚਾਕੀ

ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਪਰਿੰਦੇ ਹਰੀ ਮੇਥੀ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਸੀ । ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਮੇਥੀ 'ਚ ਏਨਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਮਾਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਚਾ ਸਕਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਸੂਮ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਸ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਰਖਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਣਜਾਣੇ 'ਚ ਪਾਈ ਮੇਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ । ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਖੇਤੀ ਤੇ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦੀ ਤੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਚਰਚਾ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮਾਹਿਰ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵੱਧ ਝਾੜ ਲੈਣ ਤੇ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਕੁ-ਚੱਕਰ ਨੇ ਪੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਂਝ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਢੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਰੇਹਾਂ ਦੀ ਤੇ ਇਸ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਰਸਾਇਣਿਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਲਈ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਸਹੇੜ ਲਏ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਲਈ ਅੰਨ ਦੀ ਕਟੋਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੌਤ ਉਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਹੀ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੈਂਸਰ, ਮਰਦਾਨਗੀ-ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਣ, ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਗਰਭ ਨਾ ਰਹਿਣ, ਗਰਭ ਡਿੱਗਣ, ਜਮਾਂਦਰੂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਮੰਦਬੁੱਧੀ, ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ, ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ, ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਦੰਦਾਂ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਇਲਾਜ ਤੰਤਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਇਲਾਜ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦ ਸਕਣਾ ਵੱਡੀ ਵੱਸੋਂ ਦੇ ਵਿੱਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਿਨਾਂ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ 'ਚ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਆਪਣੇ ਸਕਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਗਹਿਣੇ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ 'ਚ ਚਾਣਚੱਕ ਤੇ ਵੇਲਿਉਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੱਲ ਸਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇਰੀਆਂ ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਤਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਗੂ ਤਾਂ ਭੋਗਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀਆਂ ਦਿਲਬਰੀਆਂ ਦੇਣ ਜੋਗੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਸੰਵੇਦਨਹੀਣਤਾ ਦੀਆਂ ਨਿਵਾਣਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਸੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਬਚਾਉਣਾ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।

ਉਹ ਤਾਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਲੋਟ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਰੁਚੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੇ। ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ 'ਚ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਦੇਸ਼ੀ-ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਕ ਦੀ 2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਭੂਮੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ 18 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੀਵੈਂਸ਼ਨ ਆਫ ਫੂਡ ਅਡਲਟਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਐਫ.ਏ) ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮੁਲਕ ਭਰ 'ਚ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ 2205 ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ 85 ਫ਼ੀਸਦੀ ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ. ਅਤੇ ਬੀ.ਐਚ.ਸੀ. ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਚ 74 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਧਾਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੈਡੀਅਮ, ਸਿੱਕਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਾਤਰਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਰੋਗ, ਕੈਂਸਰ ਨਾੜੀ ਤੰਤਰ (ਨਰਵਸ ਸਿਸਟਮ), ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇਮਾਰ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਲੀਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਖੇਤੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ, ਪੌਸ਼ਟਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਰਸਾਇਣ ਦੀ ਭਾਰੀ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ

ਅੰਨ-ਅਨਾਜ ਵੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨਾਲੋਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਧੇਰੇ ਵੰਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ. ਅਤੇ ਬੀ.ਐਚ.ਸੀ. ਦੀ ਬੂਟਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਸਪਰੇਅ ਜਾਂ ਸੀਵਰੇਜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਉਗਾਈਆਂ ਤੇ ਪਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਅਸਰ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਲੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਮਾਦੇ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ, ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਈ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਫਲ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਨਾਜ 'ਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੀ.ਐਫ.ਏ. ਨੇ ਫਲਾਂ ਦੇ 440 ਨਮੂਨਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਏਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਰਵਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਹਰਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ, ਯੂ.ਪੀ., ਬਿਹਾਰ, ਉੜੀਸਾ ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਅਸਾਮ ਆਦਿ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਲਾਂ ਦੇ 2062 ਨਮੂਨਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ 2.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਮਿਲੇ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ 'ਚ 26 ਤੋਂ 29 ਫੀ ਸਦੀ, ਪੰਜਾਬ, ਬਿਹਾਰ, ਉੜੀਸਾ ਤੇ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ 20 ਤੋਂ 24 ਫੀ ਸਦੀ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਮਿਲੇ। ਕਰੀਬ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਸਬਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਨਗਰਾਂ 'ਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੈਅ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜਿਹੜੀ ਅਸਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਿਲਾਵਟ ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ। ਫਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਘਾਤਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ ਵਿਵਸਥਾ ਬੇਅਸਰ ਹੈ ਜਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਸੈਂਪਲ ਭਰਨ ਲਈ ਅੱਧੇ ਮਨ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਖਲ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਐਤਕੀਂ ਦੀਵਾਲੀ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਭਰੇ ਸੈਂਪਲ 'ਚ 40 ਫ਼ੀਸਦੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦੇ ਚਰਚੇ ਹਨ।

ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਕੈਡੀਅਮ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਚਰਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਗੈਰਾ ਨਾਲ ਗੁਰਦਿਆਂ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜ਼ਿੰਕ ਤੋਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਜ਼ਿੰਕ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਰਸਾਇਣਿਕ ਤੱਤਾਂ

(ਇੰਜਾਇਮ) ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆਹੀਣ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਡੀ.ਡੀ.ਟੀ. ਕਾਰ ਬੋਰਲ. ਡੀ.ਫੈਲ, ਕਲੋਰੋਪਾਇਰਿਫਾਸ ਮੋਨੋਕ੍ਰਾਫਸ ਸੋਡੀਆਮ ਸਾਇਨਾਡ, ਜਿੰਕ ਫਾਸਫੇਟ ਸਮੇਤ 37 ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ 'ਚ ਇਹ ਧੜਲੇ ਨਾਲ ਵੇਚੀਆਂ ਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

24 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ 2 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਭੋਪਾਲ (ਮੱਧ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਦੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਕੀਟ-ਨਾਸ਼ਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਯੂਨੀਅਨ ਕਾਰਬਾਈਡ ਦੇ ਕਾਰਖਾਨੇ 'ਚ ਮਿਥੇਲ ਆਈਸੋਕੇਟ ਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਰਿਸ ਗਈਆਂ। ਪੂਰਾ ਭੋਪਾਲ ਗੈਸ ਚੈਂਬਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ 'ਚ 8,000 ਮੌਤਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੇਫੜਿਆਂ, ਅੱਖਾਂ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਪ੍ਰਜਣਨ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ 12,000 ਲੋਕ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ 15 ਤੋਂ 20 ਮੌਤਾਂ ਗੈਸਾਂ ਰਿਸਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਫੈਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ ਜੀਅ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਨਿਆਂ ਲਈ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਲਮੀਕਰਨ ਤੇ ਮੰਡੀ ਆਧਾਰਤ ਨਿਜ਼ਾਮ ਭਾਰਤ 'ਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਖਾਨੇ ਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਗਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵੀ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਦੌਰ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਾਗਲਪਣ ਦਾ ਦੌਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਦੇ ਜੰਗਲ, ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ, ਦਰਿਆ, ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭੂਮੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ, ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਫੈਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਧਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਤਕ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਸਲ ਨੇ ਅਜੇ ਜਨਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭੋਪਾਲਾਂ 'ਚ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਤਰੀਕਾ ਜ਼ਹਿਰ-ਮੁਕਤ ਤੇ ਜ਼ੀਰੋ ਬਜਟ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀਆਂ, ਰੁੱਖਾਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ 26 ਮਾਰਚ 2009 ਵਿੱਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਬੀ.ਟੀ. ਫਸਲਾਂ

ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ,
ਨਸਲ ਅਸਾਡੀ ਆਉਂਦੀ।
ਫਸਲ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬੀਜੋ,
ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ।
ਵਾਧੂ ਫਸਲਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਖਾਤਰ
ਖਾਦ ਰਸਾਇਣਿਕ ਪਾਈ,
ਪਰ ਇਹ ਖਾਦ ਵੀ ਫਸਲੀਂ ਪਾ ਕੇ
ਸਾਨੂੰ ਰਾਸ ਨਾ ਆਈ।
ਉਸ ਫਸਲ ਦਾ ਕੀ ਏ ਫਾਇਦਾ
ਜੋ ਖਾਧਿਆਂ ਰੋਗ ਲਗਾਉਂਦੀ,
ਫਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੋ
ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ।
ਦੂਜੀ ਹਰੀ-ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਹਿ ਕੇ
ਅੱਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੇ,
ਬੀ.ਟੀ. ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਦੱਸ ਫਾਇਦੇ
ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ।
ਬੀ.ਟੀ. ਜੀਨ ਹੈ ਕਿੰਨਾ ਘਾਤਕ
ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਂਦੀ,
ਫਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੋ
ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਕਹਿਲਾਉਂਦੀ।
ਬਾਂਝਪਨ ਤੇ ਗਰਭ ਦਾ ਗਿਰਨਾ
ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ,
ਬੱਚੇ ਹੋਣ ਅਪੰਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਅਪਣਾਂਦੇ।
ਸਿਹਤ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ
ਕੰਪਨੀ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੀ,
ਫਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੋ
ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਅਖਵਾਉਂਦੀ।

ਕੁਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਜੀ.ਐਮ. ਫ਼ਸਲਾਂ
 ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ,
 ਪਰ ਸਾਡੀ ਰਹੀ ਕਿਸਮਤ ਮਾੜੀ
 ਸਾਨੂੰ ਅਕਲ ਨਾ ਆਈ ।
 ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਫ਼ਸਲ ਨਹੀਂ ਉੱਗਦੀ
 ਮੌਤ ਦੁਹਾਈਆਂ ਪਾਉਂਦੀ,
 ਫ਼ਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੇ
 ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਅਖਵਾਉਂਦੀ ।
 ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਕੇ ਅੱਜ ਵਿਗਿਆਨੀ
 ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ,
 ਨਿੱਜੀ ਵਪਾਰਕ ਹਿੱਤ ਲਈ ਸਾਨੂੰ
 ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੇ ।
 ਫ਼ਸਲਾਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਹਿਰ ਇਹ
 ਸਾਡੇ ਤਨ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ,
 ਫ਼ਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੇ
 ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਅਖਵਾਉਂਦੀ ।
 ਸਾਰੇ ਝੰਜਟ ਛੱਡ ਕੇ 'ਜੱਸਿਆ'
 ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਅਪਨਾਈਏ,
 ਕੋਈ ਨਾ ਰੋਗ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲੱਗੇ
 ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ।
 ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸਰਕਾਰ ਅਸਾਡੀ
 ਰਸਤਾ ਇਹ ਅਪਣਾਉਂਦੀ,
 ਫ਼ਸਲ ਅਜੇਹੀ ਕਦੇ ਨਾ ਬੀਜੇ
 ਜੋ ਬੀ.ਟੀ. ਅਖਵਾਉਂਦੀ ।

ਜੈ ਸਿੰਘ 'ਜੱਸਾ'

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ (ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਂਚ)

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

M: 99150-38294, 9781401142

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਰਜ

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦੁਰਕਾਰੇ/ਤ੍ਰਿਸਕਾਰੇ, ਅਪੰਗ,
 ਲੂਲ੍ਹੇ-ਲੰਗੜੇ, ਅਪਾਹਿਜਾਂ, ਅਨਾਥਾਂ ਅਤੇ ਲਾਵਾਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ । ਇਸ
 ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮਹਾਨ ਕਰਮਯੋਗੀ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਨ 1947
 ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਗਤ ਜੀ ਕੋਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਤਾਂ
 ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਇਮਾਰਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ
 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਜਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧ
 ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਸੀ । ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਇਸ ਸੇਵਾ ਦੇ
 ਪੰਧ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ । ਭਗਤ ਜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ
 ਡਾ: ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਣਥੱਕ ਸੇਵਾ ਸਦਕਾ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਇਕ
 ਗੌਰਵਪੂਰਨ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ
 ਆਈ ਹੈ ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ...

ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ :-1764 ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਰਹਿਣ ਦਾ
 ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ।

ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ :- *ਦਵਾਈਆਂ, *ਮੈਡੀਕਲ ਲੈਬਰਟਰੀ,
 *ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਥਿਏਟਰ, *ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਕੇਂਦਰ, *ਐਂਬੂਲੈਂਸ, *ਮਸਨੂਈ ਅੰਗ
 ਕੇਂਦਰ, *ਫਿਜ਼ਿਓਥੈਰੈਪੀ ਸੈਂਟਰ, *ਡੈਂਟਲ ਕਲੀਨਿਕ, *ਅਲਟਰਾ-ਸਾਊਂਡ
 ਸੈਂਟਰ, *ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਕਲੀਨਿਕ, *ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੰਵੇਦੀ-ਕੇਂਦਰ,
 *ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਨ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਪੁਰਨਵਾਸ ਕੇਂਦਰ,
 *ਕੰਨਾਂ ਦੇ Cochlear Implant ਵਾਸਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਥਿਏਟਰ
 *ਆਪਣਾ ਘਰ, * ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ।

ਜਾਗਰੂਕਤਾ :-* ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ, * ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, * ਕਿਤਾਬਚੇ ਅਤੇ
 ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, * ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ, * ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ

ਵਾਤਾਵਰਨ : -*ਨਰਸਰੀ, *ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਲਾਂਟ, *ਚਰੱਖਤ
 ਲਗਾਉਣਾ, *ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ, *ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ।

ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ:

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਸੀਨੀ. ਸੈਕੰ: ਸਕੂਲ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਬੁੱਟਰ ਕਲਾਂ ਕਾਦੀਆਂ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਫਾਰ ਡੈੱਫ, ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਫਾਰ ਡੈੱਫ, ਕਟੌਰਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਆਫ ਸਪੈਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਆਫ ਸਪੈਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, (ਪਲਸੋਰਾ) ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਿੱਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ :

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਦੀਆਂ 7 ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਬੁੱਚਾਂ ਵਿੱਚ *1764 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁਚੱਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

30 ਅਪ੍ਰੈਲ 2017 ਤਕ ਸਮੂਹ ਬੁੱਚਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀ	-396	ਏਡਜ਼ ਵਾਲੇ	-18
ਅਧਰੰਗ/ ਪੋਲੀਏ ਵਾਲੇ	-159	ਮਿਰਗੀ ਵਾਲੇ	-208
ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ	-378	ਕੈਂਸਰ ਵਾਲੇ	-01
ਗੂੰਗੇ ਬੋਲੇ	-157	ਸੂਗਰ ਵਾਲੇ	-80
ਬਜ਼ੁਰਗ	-146	ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ	-100
ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਾਲੇ	-34	ਛੱਡੇ ਗਏ ਬੱਚੇ	-07
ਟੀ.ਬੀ. ਵਾਲੇ	-17	ਠੀਕ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਰੋਗੀ	-22
ਨੇਤਰਹੀਣ	-41	ਕੁੱਲ ਜੋੜ	*1764

*ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਉਪਰੰਤ ਠੀਕ ਹੋਏ ਮਰੀਜ਼ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਬੁੱਚਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ :

ਰੋਗੀ

1. ਮੁੱਖ ਬੁੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਬੱਚਾ ਵਾਰਡ, ਮਾਤਾ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਵਾਰਡ, ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵਾਰਡ)	374
2. ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ	854
3. ਪੰਡੋਰੀ ਵੜੈਚ ਬੁੱਚ	82
4. ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬੁੱਚ	93
5. ਜਲੰਧਰ ਬੁੱਚ	39
6. ਸੰਗਰੂਰ ਬੁੱਚ	228
7. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪਲਸੋਰਾ) ਬੁੱਚ	94
ਕੁੱਲ ਮਰੀਜ਼	1764

ਇਲਾਜ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ :

(ੳ) ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਅਤੇ ਲੈਬਾਰਟਰੀ : ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਡਿਸਪੈਂਸਰੀ ਅਤੇ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੀਹ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ।

(ਅ) ਸਹਾਇਕ ਸਟਾਫ਼ : ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗੀਆਂ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਲਈ ਟੈਕਨੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਜਿਵੇਂ ਨਰਸਾਂ, ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ, ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਟੈਕਨੀਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(ੲ) ਖੂਨ-ਦਾਨ ਕੈਂਪ : ਦੁਰਘਟਨਾ-ਗ੍ਰਸਤ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਖੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਖੂਨ-ਦਾਨ ਕੈਂਪ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਖੂਨ-ਦਾਨ ਕੈਂਪ ਵਿੱਚ 195 ਯੂਨਿਟ ਖੂਨ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ।

(ਸ) ਐਂਬੂਲੈਂਸ:- ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ, ਐਂਬੂਲੈਂਸ, ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਥਾ ਦੀਆਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸਾਂ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

(ਹ) ਬਣਾਵਟੀ ਅੰਗ ਕੇਂਦਰ : ਲੋੜਵੰਦ ਅੰਗਹੀਣਾਂ ਲਈ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਖੇ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਕ ਬਣਾਵਟੀ ਅੰਗ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅੰਗਹੀਣਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਵਟੀ ਅੰਗ ਮੁਫਤ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਨਵੰਬਰ 2003 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ 8757 (ਰਜਿ:) 'ਚੋਂ 8137 ਲੋੜਵੰਦ ਲਾਭ ਉਠਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ।

(ਕ) ਓਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਥਿਏਟਰ: ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਓਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਖੇ ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਓਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਥਿਏਟਰ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹੈ ।

(ਖ) ਫਿਜ਼ਿਓਥੈਰੇਪੀ: ਸੰਨ 2005 ਤੋਂ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ ਫਿਜ਼ਿਓਥੈਰੇਪੀ ਸੈਂਟਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਧੁਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋੜਵੰਦ ਮੁਫਤ ਫ਼ਾਇਦਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(ਗ) ਅਲਟਰਾਸਾਊਂਡ ਸੈਂਟਰ :- ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।

(ਘ) ਮੁੱਢਲਾ ਕੰਨ ਸੁਣਵਾਈ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਕੇਂਦਰ:- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ Bera Test (ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਟੈਸਟ) ਮੁਫਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਵਾਤਾਵਰਨ :

(ੳ) ਰੁੱਖ ਲਾਉਣੇ: ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਬੜੇ ਚਿੰਤਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ 'ਮਾਰੂਥਲ ਬਣਨ' ਤੇ 'ਭੂ-ਖੋਰ' ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵੱਲ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਬਰਸੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਰੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਰੁੱਖ ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ-ਘਾਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੀ ਨਰਸਰੀ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲਗਪਗ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਬੂਟੇ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਮੁਫਤ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਹੂਲਤਾਂ :

(ੳ) ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਸੀਨੀ: ਸੈਕੰ: ਸਕੂਲ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ: ਇਸ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਗ਼ਰੀਬ ਅਤੇ ਝੁੱਗੀ ਝੌਂਪੜੀ ਵਾਲੇ 728 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਵਿੱਦਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀਣੇ ਨਾ ਸਮਝਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਸਕਣ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇ ਵਰਦੀਆਂ ਮੁਫਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 92 ਬੱਚੇ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਲੇ ਹਨ ।

(ਅ) ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਆਦਰਸ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਬੁੱਟਰ ਕਲਾਂ (ਕਾਦੀਆਂ):

ਇਹ ਸਕੂਲ ਵੀ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ । ਇੱਥੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਲਗਪਗ 452 ਬੱਚੇ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ।

(ੲ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਿੱਖਿਆ :- ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ 217 ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਂਚ ਵਿਖੇ 'ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਸਪੈਸ਼ਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ' ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਸ) ਗੁੰਗੇ ਬੋਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ : ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਗੁੰਗੇ-ਬੋਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਵਿਖੇ ਮਈ 2005 ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 152 ਬੱਚੇ ਨਵੀਨ ਉਪਕਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਹ) ਕਿੱਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ:- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ,(ਜਿਵੇਂ ਸਿਲਾਈ, ਕਢਾਈ, ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ) ਟਰੇਡ ਕਿੱਤਾਕਾਰੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ।

(ਕ) ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਕਿੱਤਾ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ : ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਲਾਈ ਕਢਾਈ ਦਾ 6 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਵਿਧਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਲੱਗਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਵਰਗ ਦੇ ਬੱਚੇ/ ਬੱਚੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

(ਖ) ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿੱਖਿਆ: ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਨੂੰ

ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।
ਹੋਸਟਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ : ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਬ੍ਰਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਲਗਪਗ 176 ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੋਸਟਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਦੀ ਸੰਗਰੂਰ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ 7 ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਵਿਆਹ: ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਪਲੀਆਂ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਯੋਗ ਵਰ ਲੱਭ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਸਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਕ 40 ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ 4 ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸਮਾਜ-ਕਲਿਆਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕੰਮ : ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਖਾਸ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

(ੳ) **ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ:** ਸਮਾਜਿਕ ਬੁਰਾਈਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾ ਖਾਸ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਜਿਹਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ‘ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ’ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸਦਾਚਾਰਕ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ’ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਛਾਪ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮੁਫਤ ਵੰਡਾਈ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਪ੍ਰੈਸ ਅਤੇ ਪਬਲੀਸਿਟੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਸਾਲਾਨਾ ਖਰਚ 1 ਕਰੋੜ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ ।

(ਅ) **ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ:-** ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹੜ੍ਹ, ਭੁਚਾਲ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਸੰਨ 2008 ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀੜਤ 800 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਨ, ਘਰੇਲੂ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਕੰਬਲ ਮੁਫਤ ਵੰਡੇ ਗਏ। 2010 ਵਿੱਚ, ਲਦਾਖ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਡਾ: ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 2 ਟਰੱਕ ਰਸਦ, ਕੱਪੜੇ, ਰਜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਕੰਬਲ, ਗਰਮ

ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ ਸਮਾਨ ਭੇਜੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ।
 (ੲ) **ਲਾਵਾਰਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ:** ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਵੱਲੋਂ ਲਾਵਾਰਸ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਪੂਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(ਸ) **ਬਿਰਧਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ:** ਸੰਗਰੂਰ ਬ੍ਰਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਿਰਧ-ਘਰ ਮਾਰਚ 2002 ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਬਿਰਧ ਘਰ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 92 ਬਿਰਧਾਂ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

(ਹ) **ਅਜਾਇਬ-ਘਰ ਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ:** ਬਿਖਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਘਾਲਣਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਜਾਇਬ-ਘਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ

- (ੳ) ‘ਇਕ ਮਿਸਾਲ’, ‘Pingalwara Presentation’
- (ਅ) ‘ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਲੇਖੇ’ ।
- (ੲ) Pingalwara Home for Homeless
- (ਸ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਮਰੀਕੀ ਮੀਡੀਆ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਗੁਰਮੀਤ ਸੋਢੀ ਦੀ ਫਿਲਮ— ‘Pingalwara — A selfless Home’
- (ਹ) ਸ੍ਰ: ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ‘ਕਲਸੀ’ ਤੇ ਸ੍ਰ.ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ‘ਹੰਸਪਾਲ’ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਮਤ ਫਿਲਮ — ‘A Selfless Life’
- (ਕ) Pingalwara — Educational Endeavours
- (ਖ) Natural Farming
- (ਗ) ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ
- (ਘ) ਰੁੱਖ
- (ਙ) ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ’ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ‘ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਲੇਖੇ’ 30 ਜਨਵਰੀ, 2015 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ । ਇਸ ਫਿਲਮ ਰਾਹੀਂ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀਤੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ‘ਗੁਰਬਾਣੀ

ਕੀਰਤਨ' ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਦੀ ਡੀ.ਵੀ.ਡੀ. ਡਾ.ਓਮ ਗੌਰੀ ਦੱਤ ਸ਼ਰਮਾ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰ-ਦਰਸ਼ਨ ਦਵਾਰਾ ਮਿਤੀ 9-7-2016 ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਮਾਰਕ :- ਪੂਜਨੀਕ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਰਾਜੇਵਾਲ ਰੋਹਣੋਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ 'ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸਮਾਰਕ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਜੋ ਕਿ 4 ਜੂਨ, 2004 ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

ਗਊਸ਼ਾਲਾ : ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ 120 ਦੁਧਾਰੂ ਪਸ਼ੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾ-ਸੰਭਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਊਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਯੋਜਨਾਵਾਂ : ਸਾਲ 2013 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਾਨਾਂਵਾਲਾ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਆਧੁਨਿਕ (ਮੰਦ-ਬੁੱਧੀ) ਸਪੈਸ਼ਲ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਰਚ ਸਾਢੇ ਛੇ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ ਮੁਤਾਬਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(I) ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਆਫ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 130 ਆਫ 1956-57 ਅਤੇ ਸੇਧ ਨੰਬਰ A-28/4540 ਮਿਤੀ 07-07-1998 ਦੁਆਰਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਹੈ।

(II) ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 80-G ਅਨੁਸਾਰ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ-II ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੱਤਰ ਸੰਖਿਆ ਨੰਬਰ CIT-II/ASR/ITO(Tech.) 2011-12/4730 ਮਿਤੀ 11/12 January, 2012. ਅਧੀਨ ਟੈਕਸ ਦੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਸੰਸਥਾ ਦਾ PAN ਨੰਬਰ AAATA2237R ਹੈ।

ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਦੇ FCRA (Foreign Contribution Regulation Act.) ਨੰਬਰ 115210002 ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਡਾ: ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਮੁੱਖ ਸੇਵਿਕਾ,

ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ:), ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

Details of Banks For Sending Donation Through Online Cheque/Draft, Cheque & Bank Drafts may be sent in favour of : All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar. PAN No. AAATA2237R					
S. No.	Name of Account	A/C No.	Name of the Bank	IFS Code for Inland Remittance	Swift Code for Foreign Inland Remittance
1.	FOR FOREIGN CONTRIBUTORS All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	01562010002890	Oriental Bank of Commerce Sharifpura Amritsar	ORBC 0100156	ORBCINBBASR
2.	INLAND ACCOUNT No. All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	01562010003720	Oriental Bank of Commerce Sharifpura Amritsar	ORBC 0100156	.....
3.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	10978255668	State Bank of India Town Hall, Amritsar	SBIN0000609	SBINHHB274
4.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	630510100026147	Bank of India City Centre, Amritsar	BKID0006305	BKIDINBBASR
5.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	0018002100097336	Punjab National Bank Hall Bazar, Amritsar	PUNB0001800	PUNBINBBAHB
6.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	006601012522	ICICI Bank Ltd., Lawrence Road, Amritsar.	ICIC0000066	ICICINBBFEX
7.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	01151000246510	HDFC Bank Ltd., Mail Road, ASR.	HDFC0000115	HDFCINBB
8.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	00011000096048	Punjab & Sind Bank Hall Bazar, Amritsar	PSIB000A001	PSIBINBB017
9.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	685010100009799	Axis Bank Ltd. City Centre Amritsar.	UTIB0000685	AXISINBB179
10.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	13131000082013	HDFC Bank Ltd. Ghanta Ghar Golden Temple, Asr.	HDFC0001313	HDFCINBB
11.	All India Pingalwara Charitable Society (Regd.), Amritsar.	01010100015572	Bank of Baroda, Town Hall, Amritsar	BARBOAMRITS	BARBINBBAMR

ਜੀਵਨ ਜਾਂ ਪਰਲੋ...

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੋ, ਮੇਰੀ ਦੁਹਾਈ ਸੁਣੋ !

ਹੁਣ ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਜੇ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣੀ ਪਵੇਗੀ । ਇਸ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤੇ ਵਿਗੜਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨਗੇ । ਡੇਢ ਕਰੋੜ ਲੋਕੀਂ ਹਰ ਸਾਲ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਮਰਨਗੇ । ਅਗਲੇ 100 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੋਕਾ ਪਵੇਗਾ । ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਬਦਲਾਓ ਆਉਣਗੇ। ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬਰਫ਼ਾਨੀ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ । ਉਪਜਾਊ-ਧਰਤੀ ਬੰਜਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹੋ। ਜੀਵਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ।

-ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ

-○-

ਦਾਨੀ ਸੱਜਣਾਂ ਲਈ ਭਗਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਦਾ ਦਸਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਵੇ । ਸਾਂਸ-ਸਾਂਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਵੇ । ”

—ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ